הלכה · משנה תורה · מפרשים · כסף משנה · ספר זמנים

כסף משנה על משנה תורה, הלכות תעניות

רבנו יוסף קארו [מרן הבית יוסף]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

כסף משנה על משנה תורה, הלכות תעניות

רבנו יוסף קארו [מרן הבית יוסף]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/כסף-משנה-על-משנה-תורה-הלכות-תעניות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ו 4
הלכה י 4
פרק ב 4
הלכה ב 4
הלכה ה 4
הלכה ז 4
הלכה ט 6
הלכה יג 6
פרק ג 6
הלכה ז 6
הלכה י 6
פרק ד 7
הלכה א 7
פרק ה 7
הלכה יב 7
הלכה טו 8

פרק א

הלכה ו

אין גוזרין תענית על הצבור לא בשבתות וכו'. אלא אם כן היתה עיר שהקיפוה עכו"ם וכו' מתענין עליהם בשבת. הרב המגיד כתב שהוא תמה על זה. והנה הטור כשהעתיק דברי רבינו השמיט תיבת מתענין ונראה שלא היה כתוב כן בנוסחתו. והיא הנוסחא הנכונה שהרי בהלכות שבת פרק שני ופרק שלשים שכתב שזועקין על אלו בשבת לא כתב שמתענין עליהם:

הלכה י

כל תענית שלא קיבלה עליו היחיד וכו'. כתב ה"ה ומכ"מ יש לי תימה קצת בדברי רבינו שכתב אומר עננו ונראה מדבריו שהוא מתפלל עננו בתפלת המנחה והוא תמה וכו'. ואני אומר נוסחא משובשת נזדמנה להרב המגיד בדברי רבינו שבנוסחא שלנו בספרי רבינו אין כתוב כן:

פרק ב

הלכה ב

כל עיר שיש בה צרה מכל אלו וכו'. כתב ה"ה שיטת רבינו בזה וכו' דלרבנן אין שום צרה שהסביבות מתענות ומתריעות וכו' במשנה פ"ג דתעניות (תענית י"ח י"ט) עיר שלא ירדו עליה גשמים או שיש בה דבר או מפולת אותה העיר מתענה ומתרעת וסביבותיה מתענות אבל לא מתריעות ר"ע אומר מתריעות אבל לא מתענות וידוע דהלכה כת"ק וסובר רבינו דה"ה לשאר הצרות כולם:

הלכה ה

אי זו היא דבר וכו' ואין הנשים והקטנים והזקנים וכו'. כתב ה"ה דהכי דייק מתני' דקתני עיר המוציאה ת"ק רגלי דרגלי משמע הגברים לבד מטף. והר"ן כתב דלשון המוציאה דייק הכי. ול"נ שמהירושלמי למד כן דגרסינן התם בתים שאמרו בריאים ולא מרועעים ודכוותה בחורים אבל לא זקנים וכי היכי דמשמע זקנים יש למעט קטנים וכן יש למעט נשים לפי שהן חלושות המזג:

הלכה ז

אין מתענין על חיה רעה אלא בזמן שהיא משולחת כיצד נראתה בעיר ביום ה"ז משולחת נראתה בשדה ביום אם ראתה שני בני אדם ולא ברחה מפניהם ה"ז משולחת

ואם היתה שדה הסמוכה לאגם וראתה שני בני אדם ורדפה אחריהם הרי זה משולחת לא רדפה אחריהם אינה משולחת. זו היא הגירסא הנכונה בדברי רבינו ובקצת ספרים היא כתובה בשיבוש:

תנן בפ"ג דתעניות (דף י"ט) על אלו מתריעין בכל מקום על השדפון ועל הירקון ועל הארבה ועל החסיל ועל החרב מפני שהיא מכה מהלכת. ויש לתמוה על רבינו שהשמיט זה ולא כתב שיהו מתריעין על שום צרה בכ"מ. ונ"ל שטעמו משום דמפשטא דמתניתין משמע דעל אלו בלבד מתריעין בכ"מ מפני שהם מכות מהלכות אבל על שאר צרות כגון מטר או דבר או מפולת אין מתריעין עליהם במקומות הרחוקים לפי שאינם מכות מהלכות וסביבותיה לבדן מתענות ולא מתריעות לת"ק והוקשה לו ז"ל היכי מצינן למימר דדבר אינה בכלל מכות המהלכות והלא הדבר ידוע שאין בעולם מכה מהלכת יותר מהדבר. וע"ק דהיאך אפשר לומר דבמקומות הרחוקים מתריעים על שום מכה דא"כ היינו צריכים להתענות לעולם שהרי אין זמן בעולם שלא יהא בו חרב באחד מהמקומות וא"כ בכל העולם היו צריכים להתענות לעולם מפני שהיא מכה מהלכת ולכן הוא ז"ל מפרש דהא דתנן על אלו מתריעין בכ"מ לאו במקומות הרחוקים קאמר אלא בסביבותיה דוקא וקאי אמאי דקתני לעיל מהאי מתני' דעל מטר או דבר או מפולת אותה העיר מתענה ומתרעת וסביבותיה מתענות ולא מתריעות ר"ע אומר מתריעות ולא מתענות והשתא קאמר דגם על אלו הצרות מתריעין בכ"מ כלומר בסביבות אותה העיר על השדפון ועל הירקון וכו' מפני שהיא מכה מהלכת ויש לסביבות לחוש לעצמה פן תדבקם הרעה אבל עיירות שחוץ לסביבות אין חוששין כלל ולפי זה האי מתני' דקתני על אלו מתריעין בכ"מ אתיא כר"ע דאילו לת"ק על אלו מתענין בכ"מ מבעי ליה וכיון דקי"ל כת"ק הוי דינא הכי בין בהנך דמני האי מתניתין שדפון וירקון וארבה וכו' בין באינך דלעיל מטר דבר מפולת אותה העיר מתענה ומתרעת וסביבותיה מתענות ולא מתריעות וז"ש אלו הן הצרות של צבור שמתענין ומתריעין עליהם על הצרת שונאי ישראל ועל וכו' ועל החסיל ועל השדפון ועל הירקון ועל המפולת ועל המזונות ועל המטר כל עיר שיש בה צרה מכל אלו אותה העיר מתענה ומתרעת עד שתעבור הצרה וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות אבל מבקשין עליהם רחמים. ועדיין יש לדקדק בדברי רבינו שכלל כל הצרות ופסק בהן דסביבותיה מתענות א"כ היכי יהיב מתני' טעמא מפני שהיא מכה מהלכת דמשמע דאיכא מכה שאינה מהלכת שאין הסביבות חוששין להם כלל. ונ"ל שרבינו מפרש דמפני שהיא מכה מהלכת אינו הבדל בין מכה למכה אלא נתינת

טעם הוא כלומר למה כשיש צרה בעיר אחת מתענות או מתריעות סביבותיה ויהיב טעמא מפני שכל מכה שיש בעיר אחת דרכה להיות מהלכת ומתפשטת לסביבותיה:

הלכה ט

שאר מיני רמש הארץ וכו'. כתב ה"ה על דברי הראב"ד אם כדבריו כשהזכירו בברייתא וכו' אלא הטעם שאין מתענין הוא מפני שאדם יכול להרגן ולהשמר מהן משא"כ בחיה רעה. ואני אומר שאם מטעם זה איפכא מסתברא שיותר קשה הוא להשמר מהרמשים מלהשמר מחיה רעה. ולענין מ"ש הראב"ד נ"ל שאם היו נושכים וממיתים פשיטא שמתענין עליהם וכדברי הראב"ד שאין אדם יכול להשמר מהם שהרי עשויים לבוא ולנשוך את האדם שלא מדעתו ובברייתא בשאינם ממיתים אלא מזיקין והכי דייק לשון רבינו ששולחו והזיקו:

הלכה יג

וכן חיכוך לח וכו' ואם פשט ברוב הצבור וכו'. נראה מדברי רבינו דרובא דוקא בעינן ונראה שכ"כ משום דקתני בברייתא (תענית י"ד) גבי חיכוך שאר מיני פורעניות הבאים על הצבור משמע דכל הצבור בעינן ורובו ככולו:

פרק ג

הלכה ז

ונועלים את החנויות ובשני מטין לעת ערב ופותחין את החנויות. כך היא הנוסחא האמיתית ובקצת ספרים כתובה בטעות:

הלכה י

בד"א בא"י וכל הדומה לה אבל מקומות שעונת גשמים שלהם קודם י"ז במרחשון וכו' ושוהין אח"כ כמו ז' ימים. טעמו שכך שוהין בא"י שהרי כשהגיע י"ז במרחשון ולא ירדו גשמים היחידים מתענין ב' וה' וב' נמצאו נגמרים בכ"ה לחשון ואם הגיע ר"ח כסליו ולא ירדו גשמים ב"ד גוזרים ג' תעניות הרי ה' ימים שנשארו מחשון ויום ר"ח כסלו הרי ו' ימים ובשביעי שהוא מחרת ר"ח כסלו מתחילים להתענות אם הוא יום ב' ואם לא יהיה יום שני ימתינו מלהתענות עד יום ב' הבא ראשון ונמצאו שוהים יותר מז' ימים. ואפשר שמפני כך כתב שוהין כמו ז' ימים מפני שלפעמים שוהים יותר משבעה אבל קשה שלא ה"ל לכתוב אלא שוהים כמו ו' ימים שהרי ה' ימים מסוף חדש חשון ויום ר"ח כסלו ו' ימים ולא ז'. ואפשר שרבינו כתב כמו ו' ימים והיה כתוב ו' וטעה הסופר בין ו' לז'. ויותר

נכון לומר כי מפני שכשר"ח כסלו אינו אלא יום אחד הם ששה ימים וכשר"ח כסלו ב' ימים הם ז' ימים לפיכך כתב כמו ז' ימים. והר"ן כתב שלא נתבארו לו יפה דברי רבינו:

פרק ד

הלכה א

ונותנין אפר מקלה על גבי התיבה ועל גבי ספר תורה. איני יודע מנין לו לרבינו שנותנין אפר מקלה על גבי ספר תורה:

פרק ה

הלכה יב

משחרב בהמ"ק תקנו חכמים שהיו באותו הדור שאין בונין לעולם בנין מסוייד ומכוייר וכו'. הטור כתב סד אדם את ביתו בסיד ומניח בו אמה על אמה בלא סיד זכר לחרבן הבית והרמב"ם ז"ל כתב אין בונין בנין מסיד כבנין המלכים אלא טח ביתו בטיט וסד בסיד ומשייר בו אמה על אמה ואינו משמע כן בגמרא (בתרא ס' ע"ב) דבתר דמייתי הך ברייתא ת"ר לא יסוד אדם את ביתו בסיד ואם עירב בו חול או תבן מותר ר' יהודה אומר חול הרי הוא טרכסיד ואסור תבן מותר ומסיק כך אמרו חכמים סד אדם את ביתו ומשייר בו אמה על אמה אלמא ע"י שיור אמה על אמה מותר כל מיני סיד עכ"ל, נראה מדבריו שהוא סבור שטעמו של רבינו שאסור לבנות בנין מסיד המלכים הוא מהא דת"ר לא יסוד אדם את ביתו בסיד ומפני כך הוקשה לו מדמסיק בתר הכי סד אדם את ביתו בסיד ומשייר בו אמה על אמה אלא על ידי שיור אמה על אמה מותר כל מיני סיד. ותמהני עליו כמה תימהי, חדא דהא דקתני כך אמרו חכמים סד אדם את ביתו בסיד ומשייר בו וכו' לאו מסקנא דשקלא וטריא על דין סד את ביתו בסיד היא אלא הכי איתא ת"ר כשחרב הבית בראשונה רבו פרושים בישראל וכו' נטפל להם ר' יהושע אמר להן מפני מה אין אתם אוכלים בשר וכו' שלא להתאבל כל עיקר א"א וכו' להתאבל יותר מדאי א"א וכו' אלא כך אמרו חכמים סד אדם את ביתו בסיד ומשייר בו דבר מועט. וכיון דברייתא באפי נפשה היא לא שייך למימר דמסיק כך אמרו חכמים סד אדם את ביתו בסיד דהא לאו מסקנא היא. ועוד דאת"ל דפליגי ברייתות אהדדי אפשר דתהוי הלכתא כקמייתא ולא כבתרייתא דמשום דמרי דגמרא מייתי לה בבתרייתא לא מכרעא מילתא דתהוי הלכתא כוותה. ועוד דהא איכא למימר דלא פליגי דבחדא מתרי גווני שרי או שעירב בו חול או תבן או שישייר בו אמה על אמה ובברייתא קמייתא תני תקנתא דחול

ותבן ואידך ברייתא קתני תקנתא דשיור אמה. ועוד לפי דברי הטור מאי ניהו סיד כבנין המלכים ומאי ניהו טח את ביתו בסיד דתרוייהו סיד נינהו ומה בין זה לזה שאסר רבינו בזה והתיר בזה. לכך נ"ל שהטור לא דק בדברי רבינו כלל דרבינו לאו אמיני סיד קפיד דכל מיני סיד שוים ולא אתי למיסר אלא מיני ציור וכיור, וכך מפורש בדברי רבינו שכתב תקנו חכמים שהיו באותו הדור שאין בונין לעולם בנין מסוייד ומכוייר כבנין המלכים וזה ברייתא מפורשת בסוף פרק חזקת הבתים שנויה בלא מחלוקת אין מסיידין ואין מכיירין ואין מפייחין בזמן הזה ומשמע ליה דסיוד וכיור ופיוח מיני פיתוחים וציורים הם ואפשר דאין מכיירין ואין מפייחין הם פיתוחים וציורים ואין מסיידין אינו מיני ציור אלא כמשמעו וה"ק אין מסיידין ועל הסיוד יכייר ויפייח דאילו כיור ופיוח בלא סיוד תחלה לא תאר לו ולא הדר הילכך לא מיתסר. ואפשר עוד לומר שדרך העולם כשרוצים לסוד בתיהם טחים בטיט תחלה ואח"כ סדים בסיד אבל המלכים אין טחין בטיט תחלה אלא הכל סיד וקתני דאין מסיידין בענין זה שהוא דרך גדולה ומעלה ובסיוד וכיור כזה אין שום תקנה אפי' ע"י שיור אמה והיינו דלא קתני בהאי מתניתא שום תקנתא, וזהו שכתב רבינו שאין בונין לעולם בניין מסוייד ומכוייר כבנין המלכים ומדקאמר לעולם משמע שאין לו שום תקנה ובאינך תרי ברייתות סובר רבינו דלא פליגי אהדדי אלא חדא ברייתא תנא תקנתא חדא ואידך תני אידך תקנתא ותקנתא דשיור אמה הרי כתב אותה בהדיא ותקנתא דעירוב חול ותבן לא איצטריך למיתני דאין בונין בנין מסוייד לחודיה משמע בלא עירוב דבר אחר:

ודע דבההיא דהלוקח חצר מסויידת וכו'. מסיים בה בברייתא נפלה אינו חוזר ובונה אותה, ולא חשש רבינו לכתבה משום דמילתא דפשיטא היא:

הלכה טו

ואח"כ גזרו על עטרות חתנים שלא להניחם כלל. כתב הטור אסרו עטרות לחתנים וקאמר רב (סוטה דף מ"ט:) לא שנו אלא של מלח וגפרית אבל של ורד והדס מותר ושמואל אמר אף של ורד והדס אסור אבל עושה של קנים ושל חילת, ופסק הרמב"ם כשמואל ואיני יודע למה דהא קיימא לן כרב באיסורי עכ"ל. ולא דק דהא רבינו אף כשמואל לא פסק דלשמואל של קנים ושל חילת מיהא שרי ואילו רבינו כתב סתם לאסור ולא חילק. וטעמו משום דבגמרא בתר פלוגתא דרב ושמואל אמרי' ולוי אמר אף של קנים ושל חילת אסור וכן תני לוי במתניתיה. ופסק כלוי משום דגדול מרב ושמואל היה:

סליק הלכות תעניות